

Azərbaycan-Ukrayna tərəfdaşlıq münasibətləri

Dünya mədəniyyətinə özünəməxsus töhfələr vermiş və bir vaxtlar Avropanın qədim və güclü dövlətlərindən biri olmuş Ukrayna dəfələrlə tarixin ağır sınaqlarından şərəflə çıxmışdır. Bu gün də üzleşdiyi daxili və xarici çətinliklərə sinə gərəkək bu qoca qitənin həyatında söz sahibinə çevrilmişdir. Allah bu xalqa təbiətin nemətlərini əsirgəməyib. Görünür elə bu səbəbdəndir ki, böyük dövlətlər nüfuz dairələri uğrunda mübarizədə həmişə bu ölkəyə ciddi strateji əhəmiyyət kəsb edən bir bölgə kimi baxmışlar.

Hələ sovet məkanında Ukrayna Respublikası Rusiya Federasiyasından sonra mühüm iqtisadi mövqeyə malik olmuşdur. Onun məhsuldar qara torpaqlarında sovet kənd təsərrüfatı məhsullarının 25 faizindən çoxu istehsal olunurdu. Ümumiyyətlə, onun kənd təsərrüfatı və sənayesi Ümumittifaq büdcəsinə və ölkə iqtisadiyyatına böyük qazanc gətirirdi. Hətta onu Sovetlər Birliyinin əsas sütunlarından biri adlandırırıldı.

1991-ci ilin avqustunda Ukrayna xalqı özəli arzusuna qovuşandan sonra ölkədə bir sıra islahatlar keçirildi. Özələşdirmə üzrə hüquqi çərçivə müəyyən olundu. Amma islahatlara qarşı müəyyən müqavimətin yaranması bu istiqamətdə söyləri ləngitdi və iqtisadi sarsıntılara səbəb oldu.

Ölkənin enerji ehtiyatlarına görə Rusiyadan asılı olması və köklü struktur islahatların çatışmazlığı Ukrayna iqtisadiyyatını xarici böhranlar üçün həssas bir hədəfə çevirirdi. Belə ki, Ukrayna istehlak etdiyi neft və təbii qazın 75 faizini, nüvə yanacağıın 100 faizini idxal edirdi.

Son illər Ukrayna iqtisadiyyatı həcminə görə dünyada inkişaf etmiş 40-a yaxın ölkə iqtisadiyyatı arasında qərar tutub. Dünya iqtisadi böhranı və poladın dünya bazarında qiymətlərinin aşağı düşməsi nəticəsində ölkə iqtisadiyyatına müəyyən ziyan dəydi.

Bu gün Ukraynada müasir tələblərə cavab verən sənaye sahələri - elektrotexnika, kimya, maşınqayırma, metallurgiya, yüngül və yeyinti sənayesi və sairə sahələr inkişaf etmişdir. Təsədüfi deyil ki, ölkənin valyuta gəlirinin 40 faizə yaxını metallurgiyadan əldə olunur. Bu, dövlət büdcəsi gəlirlərinin 10 faizdən çoxu deməkdir.

Ölkədə yanacaq sənayesi də inkişaf edib. Ukrayna həm də elektrik enerjisi ixrac edir. Onun əsas alıcıları Macarıstan, Polşa,

Slovakiya, Rumıniya və Moldovadır. Rusiya korporasiyası isə Ukrayna atom elektrik stansiyaları üçün nüvə yanacağı tədarükünün inhisarına malikdir. O, Ukrayna üçün yanacağıın böyük qismini elə onun özünün çıxardığı uran ehtiyatlarından hazırlayır.

Ukrayna xarici siyasət sahəsində NATO ilə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi söylərinə ciddi fikir verir. Onun əsas məqsədi isə bu təşkilata üzv olmaqdır. Ukraynanın xarici siyasətində həm də Azərbaycan özünəməxsus yer tutur. Tarixən bu iki dövlət arasında yaxşı münasibətlər olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası ilə Ukrayna arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci il fevralın 6-da qurulmuşdur. Ukraynanın Azərbaycandakı səfirliyi 1996-cı il mayın 5-dən, Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyi isə 1997-ci il martın 12-dən fəaliyyət göstərir. Xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, hələ 1919-1920-ci illərdə Bakıda Ukrayna Xalq Respublikasının xüsusi diplomatik nümayəndəliyi fəaliyyət göstərmişdir.

Ötən illər ərzində iki ölkə arasında müvafiq müqavilə-hüquq bazası yaradılmış və indiyədək 130-dan artıq sənəd imzalanmışdır. Azərbaycan ilə Ukrayna arasında heç vaxt heç bir siyasi problem olmamışdır.

Ötən illər ərzində Azərbaycan ilə Ukrayna arasında strateji mütəfiqlik münasibətləri möhkəmlənir və genişlənir. Azərbaycan-Ukrayna münasibətlərinin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəldilməsində ümummilli lider Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətləri olmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, qarşılıqlı münasibətlərin səciyyəvi cəhəti ilk növbədə dostluq, sonra isə qarşılıqlı faydalı iqtisadi-ticarət, hərbi-strateji və siyasi əməkdaşlıqdan ibarətdir. İki ölkə arasında ticarət mübadiləsində sabit artım müşahidə olunur. Onun

həcmi 2015-ci ildə 320 milyon dollardan 2017-ci ildə 803 milyon dollara qədər artmışdır.

Təkcə 2018-ci ilin yanvar-may aylarında iki ölkə arasında əmtəə ticarətinin həcmi yüksələn xətlə davam edərək 356 milyon dollar təşkil etmişdir. Bu göstərici 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə (248 milyon dollar) 43,5 faiz artım deməkdir.

Belə bir şəraitdə Ukraynadan Azərbaycana ixrac edilən məhsulların həcmi 138 milyon dollar (artım 2,3 faiz), Azərbaycanın Ukraynaya ixracatı isə 218 milyon dollar (93,6 faiz artım) təşkil etmişdir.

Sevindirici haldır ki, son illər ərzində Azərbaycan qarşılıqlı ticarətdə 79 milyon dollar həcmdə xeyli müsbət saldoya nail olmuşdur. Azərbaycanın ticarət tərəfdaşları arasında isə Ukrayna həm ixracat, həm də idxalat üzrə ölkələrin ilk onluğuna daxil olmuşdur. Son illər ərzində formalaşmış meyillər 2018-ci ilin yekunları üzrə ticarət dövriyyəsinin 1 milyard dollara çatdırılması üçün ilkin şərtlər yaradır.

Ukrayna prezidenti P.Poroşonkonun və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsləri üzrə Kiyev və Bakı şəhərlərində Ticarət evlərinin təşkili iqtisadi tərəfdaşlığı gücləndirməyə imkan verəcəkdir. Bu evlər Ukrayna və Azərbaycanın böyük və xırda biznesi arasında əlavə əlaqələrin tənzimlənməsinə kömək edəcəkdir. Bu cəhətdən də ikitərəfli ticarət dövriyyəsinin artırılmasına münbit şərait yaradılacaqdır. 2018-ci il iyunun 22-də Kiyev şəhərində Azərbaycan Ticarət evinin təntənəli açılış mərasimi oldu.

Ukraynanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü məsələsində Azərbaycan tərəfindən Kiyevə verilən dəstək həmişə yüksək qiymətləndirilmişdir. Bunun məntiqi nəticəsidir ki, son zamanlar ikitərəfli siyasi münasibətlər, beynəlxalq təşkilatlarda qarşılıqlı dəstək və fəal əməkdaşlıq yüksək səviyyəyə çatmışdır. Bu bir reallıqdır ki, çətin məqamlarda hər iki ölkə bir-birinə dayaqlı olmuşdur.

Ukrayna və Azərbaycan arasında münasibətlərin inkişafı prosesində əsas və əlaqələndirici rol yüksək səviyyəli orqan olan Prezidentlər Şurasına ayrılıb.

Onun iclasları müntəzəm əsaslarda keçirilir və gündəliyinə qarşılıqlı əməkdaşlığın ən aktual məsələləri çıxarılır. Həmçinin iki ölkə arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın müxtəlif sahələrində müvafiq hökumətlərarası komissiyaların və işçi qruplarının səmərəli fəaliyyətini də qeyd etmək yerinə düşərdi.

Ötən illərdə Çernobil Atom Elektrik Stansiyasında "Örtük" layihəsinin həyata keçirilməsi üçün Çernobil Fonduna Azərbaycan tərəfindən bir milyon dollar həcmində vəsait köçürülməsi ölkəmizin xeyirxahlıq ənənəsinə,

dostluq və əməkdaşlığa sadiqliyinin bariz nümunəsidir.

Hazırda Azərbaycanda tam Ukrayna kapitalına malik 116 şirkət fəaliyyət göstərir. Vurğulamaq lazımdır ki, gəmiqayırma, təyyarəqayırma, ecaçılıq və kənd təsərrüfatı sahələrində də ikitərəfli iqtisadi münasibətlərin inkişaf etdirilməsi üçün geniş potensial və əlverişli zəmin mövcuddur.

Azərbaycan və Ukrayna arasında hazırda sənaye, kənd təsərrüfatı və tranzit sahələrində əməkdaşlıq normal məcrada inkişaf edir.

Azərbaycanın yol tikintisi sahəsində ixtisaslaşmış şirkətləri artıq yol inşası sahəsində Ukraynada uğurlu fəaliyyət göstərir. Eyni zamanda Ukrayna tərəfi də Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinin tərkib hissəsi olan Astara-Rəşt-Qəzvin nəqliyyat dəhlizinin tikintisində iştirak etməyə hazır olduğunu bildirmişdir.

Azərbaycan bugün Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatında ən etibarlı tərəfdaş hesab olunur. Ölkəmizin Ukraynaya enerji ixracının mütləq əksəriyyətini neft və neft məhsulları təşkil edir. Azərbaycanın maye qazının Ukraynaya nəqli məsələsi də hələ 2011-ci ildə öz həllini tapmışdır.

Qarşılıqlı əməkdaşlıqda ən mühüm istiqamətlərdən biri ticarətin artımını iki ölkə arasında əlavə nəqliyyat yolları ilə təmin etməkdən ibarətdir. Bu cəhətdən ən mühüm regional əməkdaşlıq layihələrindən biri Beynəlxalq Transxəzər Nəqliyyat Marşrutu-

tövlüyü çərçivəsində həllinə tərəfdar olduğunu dəfələrlə beyan edib.

Ölkələrimiz beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində konstruktiv qarşılıqlı fəaliyyət göstərir, uğurlu əməkdaşlıq edirlər. TRASEKA, Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində də qarşılıqlı əlaqələr müsbət məcrada inkişaf etdirilir.

Eyni zamanda Azərbaycanın mədəni həyatında fəaliyyət göstərən Ukrayna icması əhəmiyyətli yer tutur. Etnik ukraynalıların Azərbaycanda aparıcı təşkilatı Azərbaycanın Ukrayna Konqresidir. 2016-cı ildən etibarən onun nəzdində "Prosvita" mədəni-təhsil mərkəzi və "Sumqayıt şəhərində İ.Franko adına Ukrayna icması" fəaliyyət göstərir.

Sevindirici haldır ki, ikitərəfli münasibətlərdə qarşılaşmış şəhərlər, əyalətlər praktikası da mövcuddur. Ukraynanın Rovno vilayəti ilə Azərbaycanın Qəbələ rayonu arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilənin imzalanması buna örnək ola bilər.

İki ölkə arasında mədəni-humanitar əməkdaşlığın başlıca istiqamətlərindən biri təhsil sahəsidir. Ali təhsil ocaqları arasında əməkdaşlıq fəal surətdə inkişaf edir. Universitetlər arasındakı daimi əlaqələr və nümayəndə heyətlərinin mübadiləsi elmi-təhsil dialoqunun intensivliyini sübut edir. Bakı Slavyan Universitetinin fəaliyyətini bu cür uğurlu əməkdaşlığa nümunə göstərmək olar. Universitetin nəzdində Ukrayna mədəniyyət-təhsil mərkəzi və "Slavyanoçka" Ukrayna mahnı və rəqs ansambli fəaliyyət göstərir. Bu universitetin auditoriyalarında Ukrayna mədəniyyəti, ədəbiyyatı, tarixi və adət-ənənələri öyrənilir.

Bakı Slavyan Universiteti ilə Poltava universitetləri arasında əməkdaşlıq haqqında əldə edilmiş razılığa uyğun olaraq hələ 2011-ci ildə Ukrayna universitetində Azərbaycan dili və mədəniyyəti mərkəzi açılmışdır. 2013-cü ildə isə bu cür mərkəz Kiyev Milli Dilçilik Universitetində açılmışdır.

Hazırda Ukraynada təhsil alan azərbaycanlıların sayı 7.522 nəfərdir ki, bunlar da xarici tələbələr ümumi sayının 11,3 faizini təşkil edir. Azərbaycanlı tələbələr

hindlilərdən sonra ikinci yeri tutur.

Ukraynadan olan tələbələr də Azərbaycanın nüfuzlu ali təhsil ocaqlarında təhsil almaqdadırlar. Onlar neft-qaz sənayesi, şərqşünaslıq, xüsusilə də iranşünaslıq sahələri ilə maraqlanırlar.

Hər iki respublikada tanınmış azərbaycanlı və ukraynalı yazıçı və şairlərin, o cümlədən müasir yazıçıların kitablarının tərcümələrinin nəşrinə böyük diqqət yetirilir. 2018-ci il iyunun 7-də müasir Ukrayna yazıçılarının kitablarının təqdimat mərasiminin keçirilməsi buna gözəl nümunədir. Bu kitablar Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti nəzdindəki Tərcümə mərkəzi tərəfindən Azərbaycan dilində nəşr edilmişdir.

Xatirə abidələrinin qurulması iki ölkənin mədəni nailiyyətlərini əhəmiyyətli dərəcədə zənginləşdirir. Bakı şəhərinin mərkəzi prospektində ucaldılmış Taras Şevçenkonun abidəsi şəhər sakinlərinin və Azərbaycanda yaşayan ukraynalıların ən sevimli yerlərindən birinə çevrilmişdir.

Ukraynanın İrpen şəhərində isə akademik Zərifə Əliyeva adına park və küçə öz füsunkar gözəlliyi ilə seçilir. Bu park orada yaşayan azərbaycanlıların sevimli istirahət guşələrindən biri kimi tanınır. 2018-ci ilin iyulunda Kiyevin mərkəzində Müslüm Maqomayev adına bağ və abidənin açılışı da sevindirici hadisə olmuşdur.

Yuxarıda deyilənlərdən bir daha aydın olur ki, Azərbaycan-Ukrayna əməkdaşlığının güclənməsi heç bir üçüncü dövlətə qarşı çevrilməyib. Əksinə, hər iki ölkə ilə yanaşı, digər dövlətlərin də iqtisadi cəhətdən çiçəklənməsinə, inkişafına və onların üzleşmiş olduğu problemlərinin həllinə yönəldilib. Həm də qarşılıqlı maraqlara əsaslanan bu tərəfdaşlıq eyni zamanda Cənubi Qafqaz regionunda və Şərqi Avropada sülh və sabitliyin daha da möhkəmlənməsinə kömək edir. Ümid edirik ki, Azərbaycan kimi Ukrayna da özünün dövlət müstəqilliyinin yeni ildönümlərinə sosial-iqtisadi, siyasi və mədəni sahələrdə mühüm uğurlarla qədəm qoyacaqdır.

Atamoğlan MƏMMƏDLİ.